

Наталія Михайлівна Тарасюк
асистент, Вінницький національний технічний університет
Оксана Олександрівна Адлер, к. т. н.
доцент, Вінницький національний технічний університет
Ольга Георгіївна Ратушняк, к. т. н.
доцент, Вінницький національний технічний університет

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ОБМІНУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК

Визначальною передумовою ефективного розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу у післяреформений період є формування економічно справедливих і обґрунтованих економічних відносин між різними сферами АПК. Розбалансованість інтересів учасників зумовлена, перш за все, значним диспаритетом цін на молочну продукцію. Так, молокопереробні підприємства, займаючи монопольні позиції у відносинах з виробниками та намагаючись покращити своє фінансове становище, часто вдаються до встановлення необґрунтовано низьких цін на молочну сировину. Внаслідок цього виробники молока опинилися на межі виживання, що значно ускладнило економічні відносини різних сфер АПК. Тому в сучасних умовах питання еквівалентності обміну в системі економічних відносин підприємств молокопродуктового підкомплексу набуває особливої гостроти.

Питанням розвитку молочного скотарства і виробництва молочної продукції, а також формування економічних відносин підприємств молокопродуктового підкомплексу присвячено чимало праць вчених-економістів: В. Г. Андрійчука [1], Б. В. Бойка [2], О. О. Дадак [3], М. М. Ільчука [4], С. В. Лукаш [5], М. К. Пархомця [6], П. Т. Саблука [7], Н. С. Скопенко [8], С. П. Ткачук [9] та інших. В їх працях розглядаються питання про формування та форми функціонування економічних відносин підприємств, роль державного регулювання у молочній галузі, методи розподілу прибутку між різними сферами молокопродуктового підкомплексу АПК й інше.

Завданням нашої статті є дослідження стану еквівалентності обміну в системі економічних відносин підприємств молокопродуктового підкомплексу за допомогою паритету цін.

При просуванні товару по ланцюзі «виробництво—переробка—реалізація» на кожному етапі формується ціна: закупівельна, оптова та роздрібна. При командно-адміністративній системі процес формування цін на молоко та молочну продукцію був під жорстким контролем держави. Наразі ціни формуються на договірній основі. І в такій ситуації, коли роль держави дуже

обмежена, значних втрат набуває товаровиробник через монополізм переробних підприємств.

В результаті, розбалансованість інтересів учасників молокопродуктового підкомплексу та майже відсутній державний контроль призвели до непропорційності розвитку підкомплексу. Аналіз співвідношення індексів закупівельних, оптових та роздрібних цін на молоко та молочну продукцію показав, що за період 2007 – 2011 рр. в даній сфері мали місце значні невідповідності (табл. 1). Це свідчить про погіршення позицій сільськогосподарських підприємств у відносинах зі сферою переробки, проте покращення позицій останніх з торговельними організаціями.

Таблиця 1

Індекси цін виробників і роздрібних цін на молоко і молокопродукти, %

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2007 – 2011 рр.
Індекс цін реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами	151,7	104,9	104,7	157,3	101,3	193,7
Індекс цін виробників молочної продукції	145,0	125,1	154,8	117,0	117,7	105,9
Індекс споживчих цін	148,8	105,9	121,6	105,8	103,3	159,6

Непропорційність розвитку різних сфер молокопродуктового підкомплексу викликана незадовільним станом їх економічних взаємовідносин та відображається нерівномірним розподілом прибутків між сферами виробництва, переробки та торгівлі молоком та молочною продукцією. Аналіз розподілу прибутку між зазначеними сферами показав, що найбільша його частка припадає на сферу торгівлі — 57,1 %, тоді як частка витрат цієї сфери є найменшою. На сільське господарство припадає найменша частка прибутку — 14,2 % при найвищій питомій вазі витрат.

За такої ситуації природно, що рівень рентабельності торговельної сфери є найвищим — 25,4 %, тоді як переробного підприємства — 15,4 %, а сільськогосподарських підприємств лише 11,8 %.

Так, фактично відбувся перелив прибутку із сфери сільського господарства у переробну та торговельну сфери. Сільськогосподарські виробники втрачають частину прибутку, у створенні якого брали безпосередню участь.

Одним із напрямів забезпечення еквівалентного обміну між підприємствами молокопродуктового підкомплексу є належний розрахунок закупівельних, оптових та роздрібних цін на молоко та молочну продукцію. Розрахунки показують, що оптимальна закупівельна ціна на молоко для сільськогосподарських підприємств, з урахуванням ціни землі, повинна складати 4,5 грн за 1 кг, оптова ціна на молочні продукти в перерахунку на молоко для переробних підприємств — 6,5 грн за 1 кг, а роздрібна ціна — 7,6 грн за 1 кг. Такі рівні цін у 2011 р. могли б забезпечити ефективність економічних взаємовідносин для учасників молокопродуктового підкомплексу АПК Вінницької області. Знаючи закупівельні, оптові та роздрібні ціни, можна

в подальшому більш рівномірно розподіляти прибуток на всіх стадіях виробничого процесу у ланцюгу «виробництво – переробка – реалізація».

Враховуючи оптимальні рівні цін, відповідно до розрахованого нами прогнозного розподілу прибутку від виробництва та переробки 1 т молока у Вінницькій області виробнича сфера може отримати прибуток у розмірі 873,3 грн/т при рентабельності 24,4 %, переробна — 1342 грн/т при рентабельності 25,9 %, а сфера торгівлі — 1050,1 грн/т при рентабельності 16 %. На нашу думку, такий розподіл прибутку дозволить відшкодувати витрати на виробництво та переробку молока і отримати рівновеликий прибуток на всіх стадіях виробничого процесу.

Література

1. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку / В. Г. Андрійчук. — Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. — 216 с.

2. Бойко В. І. До проблеми визначення механізму державної підтримки виробників аграрної продукції / В. І. Бойко, О. А. Козак // Економіка АПК. — 2010. — № 7. — С. 37—39.

3. Дадак О. О. Роль ефективної стратегії розвитку у молокопродуктовому підкомплексі АПК / О. О. Дадак // Зб. наук. пр. Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). — 2010. — № 2(10). — С. 157—161.

4. Ільчук М. М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / М. М. Ільчук. — К. : Нічлава, 2004. — 312 с.

5. Лукаш С. В. Основні проблеми та перспективи розвитку АПК / С. Лукаш, В. Щербина // Вісник Львівського державного аграрного університету: економіка АПК. — 2007. — № 14(1). — С. 191—196.

6. Пархоμεць М. К. Економічний механізм розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК Західного регіону України / М. К. Пархоμεць. — Тернопіль : Економічна думка, Ерудит, 2001. — 328 с.

7. Саблук П. Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні : монографія / П. Т. Саблук, В. І. Бойко. — К. : ННЦ ІАЕ, 2005. — 340 с.

8. Скопенко Н. С. Системний підхід щодо формування інтегрованих об'єднань / Н. С. Скопенко // Актуальні питання сучасної економіки : всеукраїнська заочна наукова конференція, 20—21 січ. 2011 р. : тези. Умань, 2011. — Ч. 2. — С. 105—106.

9. Ткачук С. П. Перспективи формування пропозиції на регіональному ринку молока в умовах інтеграції / С. П. Ткачук // Біоресурси і природокористування. — 2010. — Т. 2, № 1—2. — С. 145—150.